KEMIJSKI INŠTITUT

SI-1001 Ljubljana
Hajdrihova 19, p.p. 660
Tel.: 01/476 02 00
Faks: 01/476 03 00
http://www.ki.si

Ljubljana, 15.11.2019

Spoštovani zbor,

Prihajam s Kemijskega inštituta in trenutno koordiniram slovenske javne raziskovalne zavode, ki smo združeni v koordinaciji KOSRIS. Slovenski javni inštituti prispevamo levji delež k slovenskim znanstveno raziskovalnim aktivnostim in seveda tudi uspehom. Želimo si dialoga z odločevalci in v zadnjih nekaj letih smo ta dialog tudi na našo iniciativo povečevali. Zelo me veseli, da danes razpravljamo o tem, za kar se tudi osebno zavzemam – da bi se znanost in politika, ki se danes družita tu v parlamentu, v bodoče bolj pogosto srečevali in uglaševali do te mere, da bi v dobro družbe postali zaveznici.

Da pa bi karseda premostili razkorak med znanostjo in politiko, bi morali s strani znanosti zagotoviti boljše razumevanje procesov odločanja, ter obratno, odločevalci bi morali v čim večji meri prisluhniti ustvarjalcem novih znanj. Dopustiti bi morali, da znanstvena dognanja, ki so ključna za razvoj in napredek družbe, a vse prepogosto omejena na ozko akademsko skupnost, postanejo neizogiben del ustvarjanja in udejanjanja politik.

Menim, da v ta namen potrebujemo nekakšen **centralni državni znanstveni svet**, ki bi lahko svetoval politiki. Imamo sicer Svet za znanost in tehnologijo, ki kot strokovno posvetovalno telo vlade pripravlja usmeritve nacionalnega raziskovalnega programa, ga spremlja in ocenjuje. Vendar pa je njegovo delovanje in vsebinski poudarki skoraj praviloma spregledano s strani tistih, ki bi ga pri svojih odločitvah najbolj potrebovali. Državni znanstveni svet bi, kot menim, lahko zagotavljal odlična svetovalna in usmerjevalna gradiva za najrazličnejše teme, ki so za politiko aktualne in bi jih politika morala ustrezno vključevati v pripravo in implementacijo politik.

Takšno sistemsko znanstveno svetovanje ni nikakršna novost. Naj navedem samo nekaj dobrih primerov nacionalne vpetosti znanosti v politično odločanje: zgleden primer je denimo **Velika Britanija**, kjer poznajo funkcijo glavnega vladnega znanstvenega svetovalca. Ta je osebni svetovalec premierja in vlade, skrbi da politika v svojih smernicah uporablja znanstvena dognanja, se pa pri tem seveda redno posvetuje z resornimi znanstvenimi svetovalci, ki so strokovnjaki za različna področja. Morda bi si takšnega svetovalca lahko omislili tudi pri nas. V **Nemčiji** denimo nacionalna akademija znanosti Leopoldina zagotavlja znanstvene nasvete za različna družbena in politična vprašanja. Pri oblikovanju in objavi političnih smernic se opira na mnenja interdisciplinarnih skupin strokovnjakov. In če pogledamo še izven okvirjev Evrope, je dober primer **Japonska**. Njihov Svet za znanost, tehnologijo in inovacije zagotavlja nasvete na področju znanstvene, tehnološke in inovacijske politike. Svet, ki mu sicer predseduje premier, sestavljajo pristojni ministri ter vodilni predstavniki akademij in industrije. Glavne naloge tega sveta so oblikovanje celovitih politik na področju znanosti, razvoja tehnologij in inovacij, oblikovanje politik dodeljevanja virov, ter presoja in ocenjevanje pomembnejših znanstveno-razvojnih projektov.

In kakšno je stanje na tem področju na ravni **Evropske unije**? Različne službe Evropske komisije so razvile obsežen in raznolik svetovalni sistem, da bi zagotovile, da politike EU temeljijo na zanesljivih znanstvenih dokazih. To vključuje tako notranje strokovno znanje znotraj različnih služb Komisije, kot zunanje strokovno znanje, denimo strokovne skupine, stalni svetovalni odbori, naročene študije in znanstveni odbori. Osrednji institut je, kot vemo, Skupno raziskovalno središče (JRC) - znanstvena služba Evropske komisije, ki z neodvisnimi raziskavami in znanstvenimi nasveti sodeluje pri oblikovanju politik EU. Popolna neodvisnost znanstvenih nasvetov je temeljna zahteva znanstvenega svetovanja evropski politiki.

Vzorov za vzpostavljanje sistema neposrednega svetovanja nosilcem odločanja in modelov za ustvarjanje na znanosti temelječih politik je kar nekaj. **Politični laboratoriji (angl. Public Policy Labs)** so nastajajoče strukture, ki javne politike gradijo na inovativen, oblikovalsko usmerjen način, tudi z vključevanjem državljanov in podjetij, ki delujejo v javnem sektorju. Trenutno v številnih državah članicah Evropske unije obstaja več političnih laboratorijev. Zanimanja, ki izhajajo iz uprav in vladnih organizacij v drugih državah članicah, kažejo na cilj, da se ustvari laboratorij, ki si jih mnogi želijo nadgraditi na izkušnjah in najboljših praksah svojih vrstnikov. Politični laboratorij EU v Skupnem raziskovalnem centru Evropske komisije (JRC) želi omogočiti takšno sodelovanje in oblikovanje zemljevida političnih laboratorijev v Evropski uniji. Slovenija še nima takšnega laboratorija, Anglija jih ima 20, Francija 15, Portugalska 2.

Veliko je tudi različnih pogledov na to, kako znanost najbolje in na dovolj kritičen način uporabiti za oblikovanje politik. Ni univerzalno uporabnega modela za doseganje tega. Ravno zato menim, da je pomembno predvsem, da se obe strani, tako znanost kot politika zavestno odločita 'za' sodelovanje, in da zgradita medsebojno zaupanje. Nujno pri tem je tudi, da si zgradita zaupanje javnosti. Kako to zaupanje doseči? Najprej s kakovostnim dialogom med znanstvenimi svetovalci in političnimi odločevalci. In zagotovo tudi s **transparentnostjo svetovalnih procesov**. Tako nasveti, ki jih iščejo oblikovalci politike, kot tudi nasveti, ki jim jih svetovalci nudijo, bi morali biti na voljo javnosti. Vir oziroma avtorja predloženih nasvetov in obseg njihovega upoštevanja s strani politike bi bilo treba javno objaviti. Svetovalci bi bili tako 'prisiljeni' sprejeti visoko raven javne odgovornosti.

Naj za konec torej predlagam, da bi se znanost in parlament srečevala bistveno pogosteje kot se srečujeta zdaj. Pod sloganom **'Znanost sreča parlament'** bi lahko prirejali redna, morda mesečna predavanja znanstvenikov o dosežkih znotraj slovenskega raziskovalnega prostora, kar smo včasih že imeli, ali še bolje o aktualnih temah, ki bi jih polika sama izbirala, znanstveniki, pa bi podali mnenja in nasvete na te izbrane teme.

Hvala lepa.

Prof. dr. Gregor Anderluh, direktor Kemijskega inštituta